

Graham Greene om förkrigsåren

20/8

ÄVEN Graham Greenes äldre och, i stort sett, svagare böcker har med ett par undantag över-satts till svenska. Nu föreligger *Hemlig agent* (Norstedts, 13:50), som kom ut på engelska år 1939. Boken hör till den grupp av romaner som Greene själv betecknar som "förströelser" (entertainments). Det spännande inslaget, äventyret, är alltså dominerande. I alla Greenes böcker finns mycket av detektivromanens teknik, men detta gäller i alldeles särskild grad denna grupp och kanske allra mest den nu över-satta romanen. Ja, man kanske snarare bör tala om "thriller" än om deckare. I ett land som inte anges (varje läsare tänker på Spanien) råder inbördeskrig; båda de stridande parterna sänder samtidigt hemliga agenter till England för att köpa kol hos lord Benditchs väldiga gruvsyndikat. Efter ett par sidor är tumultet i full gång, med våldsamma slagsmål, mord och skenmord, hopp-lösa situationer, överraskande räddningar, spionage och kontra-spionage, ovisshet — ännu då boken slutar — om vad som verkligen skett och till vilket läger vissa personer egentligen hör. Det melodramatiska kulminerar då huvudpersonen D tror sig vara gripen av den engelska polisen, men i själva verket förs ombord på en båt för att resa tillbaka till sitt land — räddad av en förälskad flicka, lord Benditchs dotter.

Nästan hela handlingen ses genom D:s ögon; härigenom blir allt som sker oväntat, och man följer med intensitet D:s förvåning, skräck, resignation och utbrott av kraft och handlingslust. Som på en film växlar scenerna hastigt och oförmedlat; som på en Chap-lin-film förvandlas D, som i första delen är förföljd och nästan knäckt, till en förföljare som med drömlig säkerhet går till motan-grepp — för att sedan än en gång besegras och förföljas. D är det radikala partiets agent, en hjälte med mycket litet tro och alla inga förhoppningar. I några glimtar får man hans liv: hans ung-dom som vetenskapsman med en

Ett nyslaget foto av Graham Greene

älskad hustru, ångesten då han i dygn var begravd under en bombad byggnad, sorgen över hustruns död (hon har av misstag skjutits som fånge hos mot-ståndarpartiet). Hos D är egois-men, livsviljan, sexualiteten ut-plånade; han är trött på sig själv och hård mot sig själv; ett bit-tert och pinande medlidande är det enda som står kvar. Man kan i D se en förstudie till Scobie i "Hjärtpunkten", men det mys-tisk-religiösa inslaget finns inte.

Bokens underliggande tema är — såsom Allott och Farris utveck-lat i sin utmärkte monografi om Greenes konst — förräderiet med dess kamrater misstänksamheten, misstron och fruktan. D vet inte var de andra står, han anar fiender och bedragare överallt, han vet att vännen lätt kan bli fiende — det motsatta inträffar också, men det räknar han inte med. De oskyldiga är hjälplösa och förvirrade: den lilla uppapperskan på hotellet som dödas därför att hon i barnslig glädje över D:s vänlighet hjälpt honom; de snälla stollarna som under det kata-strofen närmar sig undervisar i hjälpspråket Entrenationo och ta-lar om hur människorna skall älska varann då de verkligen lär känna varann; de arbetslösa i gruvstaden som jublar då bud-skapet kommer att lord Benditch

skall ta upp driften igen. Boken blir en i mycket lysande skild-ring av västeuropeiska stämming- ar före andra världskriget. An-mälaren har gång på gång förts tillbaka till den förtätning av dessa stämmingar som jag erfor under några dagar i Paris sommar-nen 1937. Världsutställningen, där de nazistiska och kommunistiska monumentalhusen färdiga reste sig som utmaningar mot skyn, medan demokratiernas byggnader, anspråkslösa, inte färdiga, tycktes gömma sig i rädsla; inbördeskriget i Spanien, där Franco i noninterventionspaktens hägn var på väg mot segern med morer, nazistflygare och ita-lienska "frivilliga"; England, där högeren talade om avspänning och labour på en gång rasade mot na-zismen och röstade mot rustning- ar; Frankrike, där Blum var tvungen att följa noninterventions-regeln, medan massorna ropade "avions pour l'Espagne"; Amerika tyst och avlägset; halv-nazismen på marsch hos oss i sällskap med defaitismen. Det är bättre nu, det bör ungdomen ha klart för sig.

Likväl synes mig Greenes bok höra till hans mindre lyckade. Konflikten mellan "förströelse" och tragedi är olöst. Den som skriver en "förströelse" bör kän-na något av festlighet och humor; så är fallet med Greene i den bästa boken inom denna grupp, "Orientexpressen". Men i "Hem-lig agent" är Greene förtvivlad, och "thrillerens" teknik verkar förkonstlad. Av den katolska frälsningsläran finns här intet, trots att "Makten och härlighe-ten" utkom samma år.

*
Ett vittnesbörd om Greenes sti-gande rykte föreligger i den förs-ta biografien på franska, skriven av den unge kritikern Victor de

Pange och utgiven i Pierre de Boisdeffres nyligen startade serie "Classiques du XXe Siècle". Det är inte någon märklig bok, men den ger den första mera utför-liga framställningen av Greene som katolsk författare. Mauriac har skrivit ett förord, där han prisar Greene som kristen och katolik, men gör några diskreta invändningar. "Graham Greene är misstrogen mot den officiella heligheten. Man kan säga att synden ger honom tillförsikt, att han inte känner sig vara i nå-dens rike annat än då han rör sig i brottets värld och att för honom Kristus, som är kommen för att söka och frälsa de förlo-rade, inte finnes på de kyliga höj-der dit de rena tagit sin tillflykt. Det är i den grävsta smutsen som han upptäcker denna oskatt-bara pärla. Jag är inte övertygad om att häri inte ligger ett hem-ligt välbehag. Jag är rädd för att han ibland i ett slags delaktighet skyndar på Nädens utveckling i en brottslig värld." Utan tvivel har Mauriac i skildringen av sina ges-talter varit njuggare med Nå-den än Greene, som visat en allt starkare tendens att frälsa i sista ögonblicket — "mellan stigbygeln och marken" — och att systema-tiskt arbeta med underverk. Man behöver blott erinra sig hur Mau-riac behandlar Thérèse Desquey-roux och Greene Sarah Miles i "Slutet på historien".

HERBERT TINGSTEN